

CUVÂNT ÎNAINTE

Cunoașterea stării economice și sociale a țării, a evoluției de ansamblu a societății românești, etapă de etapă, pe parcursul istoriei și devenirii sale moderne s-a constituit, de-a lungul timpului, într-un obiectiv prioritar al statisticii noastre naționale. Într-un asemenea context, un loc de prim ordin l-a ocupat conceperea și realizarea recensămintelor populației, cronică statisticii oficiale din România consemnând asemenea preocupări încă de la Unirea Principatelor din 1859.

Ultimul recensământ, din martie 2002, reprezentând cel de-al zecelea recensământ al populației organizat pe principii moderne în țara noastră, prin anvergura și complexitatea sa, prin concepție și organizare, prin metodologiile implementate, în conformitate cu standardele internaționale, ne situează în acest domeniu - și o afirmăm cu firească mândrie - în rândul statelor avansate ale Europei. Se impune sublinierea și a altor particularități distinctive, care reprezintă tot atâtea rațiuni de interes pentru o cercetare statistică de o asemenea amploare și care-i dau o relevanță aparte:

- *recensământul din martie 2002 prezintă, după o perioadă relativ îndelungată – de 10 ani – principalele componente ale situației demografice a țării;*
- *rămâne înscris ca cea mai importantă și complexă cercetare statistică de la acest început de secol și mileniu, cu certe rezonanțe în timp, rezultatele sale devenind indubitabil, din perspectiva anilor ce vor veni, o importantă zonă de referință;*

- evidențiază demersul activ al societății noastre pentru integrarea României în structurile europene și, în particular, al alinierii statisticii oficiale românești la standardele și normele comunitare.

Neîndoios, mai pot fi relevate și alte semnificații privind însemnătatea și valoarea acestui recensământ. Am enumerat doar câteva, cu intenția de a sublinia că importanța sa a generat profunde determinări ce au constituit, implicit, o reală sursă de creștere a responsabilității statisticii, de angajare la cote maxime profesionale a tuturor specialiștilor, asigurându-se, astfel, o prelucrare de certă valoare și acuratețe, precum și o finalitate pe măsură.

Iată, acum, prezentăm utilizatorilor primul volum cu rezultate finale și definitive – dintr-o serie de 5 – ce cuprinde un ansamblu impresionant de date statistice referitoare îndeosebi la numărul, structura pe vârste și sexe, la cea etnică și confesională, la nivelul de instruire și la migrația populației, precum și la alte elemente esențiale, ce prefigurează starea demografică a societății noastre.

Toate aceste date finale sunt rezultanta unor agregări complexe, a unor informații de mare volum furnizate de peste 9 milioane de formulare completate, cu sprijinul deosebit al populației, de către circa 120 de mii de specialiști și anchetatori.

Tabelele prezentate în volum sunt concepute și elaborate astfel încât, prin corelarea judicioasă a mai multor caracteristici definitorii, să ofere largi posibilități de interpretare și analiză a multitudinii aspectelor demografice ce caracterizează actualmente populația României.

În continuare îmi îngădui – fără pretenția unei analize – de a prezenta principalele tendințe și caracteristici ce permit cunoașterea schimbărilor intervenite în evoluția și structura populației țării noastre, precum și realizarea unor evaluări din punct de vedere social și demografic.

CARACTERISTICI GENERALE

Compararea datelor furnizate de recensământul din 2002, cu cele din 1992, consemnează faptul că populația României și structura ei demografică au înregistrat în această perioadă *evoluții, tendințe și mutații noi, diferite de cele care au avut loc în deceniile anterioare.* Ele au fost determinate sau influențate de acțiunea convergentă a unui complex de factori de natură politică și economică specifici ultimului deceniu.

Aceste tendințe și particularități se constituie într-o rezultată a *amplului și dificilului proces de tranziție, de reconstrucție socială și morală, de reformare a economiei și societății românești, pe calea modernizării și a valorilor democrației.*

Modificările structurale care s-au produs în acești ani au determinat unele trăsături specifice, de ordin cantitativ dar și calitativ, atât în ceea ce privește evoluția numărului populației, cât și a caracteristicilor ei socio-demografice sau economice.

Se observă o evoluție descendentă a numărului locuitorilor țării și accentuarea procesului de îmbătrânire demografică.

Sunt relevante în același timp unele tendințe favorabile, cu efecte pozitive în ceea ce privește în special calitatea resurselor umane disponibile.

Se detașează, astfel, ca fenomene și tendințe concordante deschiderilor și progreselor din societatea noastră, creșterea nivelului general de instruire al populației și reducerea analfabetismului, schimbările intervenite în structura confesională, ce confirmă libertatea de care se bucură existența și dezvoltarea cultelor religioase, nivelul ridicat de propagare a fenomenului religios, inexistența discriminărilor pe criterii etnice cu privire la accesul la învățământ sau la folosirea limbii materne, respectiv libera circulație a persoanelor în cadrul migrației interne și externe.

**NUMĂRUL ȘI
DENSITATEA
POPULAȚIEI**

Numărul populației României, înregistrat la recensământul din martie 2002, a fost de **21.680.974 locuitori**, situând țara noastră pe locul 9 ca mărime între țările europene.

Distribuția pe *regiuni de dezvoltare* relevă faptul că cel mai mare număr de locuitori se afla în *Nord-Est, Sud-Est și Sud*, regiuni ce însumau aproape 10 milioane de locuitori (45,7% din populația României). Cel mai mic număr de locuitori se înregistra în regiunea *Vest* (cu aproape 2 milioane locuitori).

De remarcat că aproape 30% din populația țării era concentrată în 7 județe (fiecare cu peste 700 mii locuitori).

Conform datelor furnizate de ultimele două recensăminte, perioada 1992–2002 s-a caracterizat prin **reducerea numărului populației**, aceasta înregistrând o scădere de 1,1 milioane persoane, declin demografic care s-a produs într-un *ritm mediu anual* de –0,5%. Reducerea populației în perioada analizată a fost influențată de micșorarea accentuată a natalității și de soldul negativ al migrației externe.

Comparativ cu 1992, se constată menținerea **preponderenței populației urbane** a țării (52,7%).

Dacă populația urbană s-a redus în perioada 1992 – 2002 cu un ritm mediu anual de – 0,8%, pentru populația rurală ritmul mediu anual de scădere a fost de numai – 0,2%, diminuându-se, astfel, decalajul procentual între cele două medii. **Așadar, asistăm la o temporizare a procesului de urbanizare, chiar la o stopare a acestuia.**

Între cele două recensăminte, *densitatea populației* a scăzut de la 95,7 la 90,9 locuitori pe kmp, România ocupând, și la acest indicator, locul al nouălea în Europa.

STRUCTURA POPULAȚIEI PE SEXE ȘI VÂRSTE

Distribuția populației pe sexe și vârste este o expresie a tendințelor care s-au manifestat în timp în evoluția fenomenelor demografice, precum și în fluxurile migrației interne și externe.

Populația de sex feminin continuă să fie predominantă (50,8 % din total populație în 1992 și 51,3% în 2002). Femeile sunt mai numeroase decât bărbații începând cu grupa de vârstă 40 – 44 de ani.

În perioada 1992 – 2002, scăderea populației feminine a fost mai redusă decât cea a populației masculine, ceea ce a avut ca rezultat accentuarea decalajului numeric între sexe. Astfel, în anul 2002, la 1000 persoane de sex masculin reveneau 1051 persoane de sex feminin, față de 1034 în 1992.

Schimbările în structura populației pe vârste evidențiază ***accentuarea procesului de îmbătrânire demografică*** – prin reducerea numărului persoanelor tinere (cele sub 15 ani), concomitent cu creșterea populației vârstnice (de 60 de ani și peste).

La recensământul din 2002 s-au înregistrat 310 persoane în vârstă de peste 100 de ani, 228 dintre acestea fiind femei, față de 1992 când în România au fost recenzate 257 persoane centenare, dintre care 186 femei.

Efectele pe care procesul de îmbătrânire le are, atât asupra desfășurării vieții economice și sociale, cât și asupra perspectivelor evoluției demografice sunt evidențiate și prin ***raportul de dependență*** – raportul dintre tineri / vârstnici și adulți (de 15–59 ani). Astfel, numărul tinerilor care reveneau la 1000 de persoane adulte a scăzut în perioada 1992 – 2002 de la 373 la 279, iar cel al vârstnicilor a crescut de la 269 la 307.

În 2002, la nivelul țării, numărul vârstnicilor era mai mare decât cel al tinerilor, *indicele de îmbătrânire*, ce reprezintă numărul de vârstnici la 1000 de tineri, fiind în 2002 de 1098 persoane, față de 722 în 1992.

Lumea se schimbă, economia se schimbă, structurile se schimbă. Considerăm însă că îmbătrânirea demografică se cere evaluată cu sporită rigoare, în toate laturile ei, pentru a cuantifica implicațiile acesteia asupra dezvoltării economice și a restabili în timp echilibrele necesare, prefigurând, într-o perspectivă mai largă, un nou model de structură economică și demografică.

STAREA CIVILĂ A POPULAȚIEI

Evaluarea și analiza stării civile a populației sunt foarte importante. Ea poate influența evoluția societății, prin efectele directe pe care le are asupra creșterii populației, fertilității, participării la activitatea economică și asupra nivelului de instruire al persoanelor.

Structura după *starea civilă legală* relevă faptul că în 2002 persoanele căsătorite reprezentau aproape jumătate din populația țării. Persoanele necăsătorite dețineau o pondere de 39,7%, cele văduve de 8,7%, iar persoanele divorțate de 3,7%.

Femeile divorțate erau de 1,5 ori mai numeroase decât bărbații divorțați, iar cele văduve erau mai numeroase de 4,2 ori decât bărbații cu aceeași stare civilă, conform rezultatelor recensământului.

Din totalul populației de sex feminin căsătorite, **93,9% erau femei aflate la prima căsătorie**. Nouă din zece femei aflate la prima căsătorie au încheiat căsătoria înainte de 30 de ani.

Se impune a fi relevat faptul că la recensământul din 2002 s-a înregistrat, pentru prima dată în istoria acestor cercetări statistice, **starea civilă de fapt – uniunea consensuală** – ca tip de aranjament marital neconvențional.

Datele înregistrate au relevat faptul că 3,8% din populația României trăia în uniune consensuală. Din totalul persoanelor care au declarat că trăiesc în uniune consensuală 73,6% erau necăsătorite, 17,9% divorțate, 7,1% văduve și numai 1,4% căsătorite.

**FERTILITATEA
POPULAȚIEI
FEMININE**

Contingentul fertil (populația feminină de 15 – 49 ani) era mai mare cu aproape 20 de mii de persoane, comparativ cu 1992.

Creșteri semnificative ale contingentului fertil s-au constatat, între cele două recensăminte, la grupele de vârstă 25 – 34 ani și 45 – 49 ani.

La majoritatea grupelor de vârstă ponderea *femeilor din contingentul fertil care au născut* 1 copil a crescut. Tendința este inversă, în schimb, la femeile care au născut 2 sau 3 copii (care scad ca proporție la aproape toate grupele de vârstă).

Dorința tinerelor cupluri de a-și limita numărul de copii și stabilirea unui model familial cu 1 sau cel mult 2 copii s-a constituit într-un factor ce a determinat reducerea continuă a numărului de copii născuți vii. Astfel, numărul acestora la 1000 femei ce fac parte din contingentul fertil a scăzut în perioada 1992 – 2002 (de la 1467 la 1249 copii), cea mai mare reducere înregistrându-se la grupa de vârstă 15 – 29 ani (cu aproximativ 30%).

O proporție de 57,3% din femeile de vârstă fertilă erau *active din punct de vedere profesional*, proporția fiind și mai mare în cazul celor care au născut (64,0%).

S-a constatat faptul că cele mai multe femei care au născut 4 copii și peste erau inactive, în schimb majoritatea celor care au născut 1, 2 sau 3 copii erau active.

Fenomenul fertilității este diferit în cele două medii, urban și rural. Astfel, la contingentul feminin fertil, numărul de copii născuți vii la 1000 de femei a fost mai mare în mediul rural de 1,6 ori față de cel urban.

NIVELUL DE INSTRUIRE

Urmare a dezvoltării sistemului național de educație și a cuprinderii noilor generații în procesul de învățământ au intervenit, în ultima perioadă, modificări în structura populației după nivelul și felul școlii absolvite.

Ca o caracteristică esențială se constată că în ultimii 10 ani s-a înregistrat o creștere a gradului de instruire a populației și o reducere a numărului analfabeților.

Gradul de cuprindere școlară în total populație de 6 ani și peste a fost 19,2% (la persoanele de sex *masculin* de 19,7% iar la cele de sex *feminin* de 18,7%).

Datele recensământului din 2002 relevă faptul că în ultimii 10 ani a avut loc o creștere însemnată a populației care a absolvit instituții de învățământ superior și secundar, precum și o reducere a celor ce au absolvit numai școala primară sau nu au absolvit nici o școală.

În 2002, la 1000 persoane reveneau 846 persoane care au absolvit o formă de învățământ, în creștere față de 1992, când s-au înregistrat doar 805 absolvenți de școală la 1000 de locuitori.

Proporția persoanelor care au un nivel de instruire superior și secundar a ajuns actualmente la aproape trei pătrimi din totalul persoanelor în vârstă de 10 ani și peste, respectiv de 74,3%, comparativ cu o pondere de 69% în 1992.

Numărul absolvenților instituțiilor de *învățământ superior* a crescut în ultimii 10 ani de peste 1,4 ori, fiind în 2002 de 1,37 milioane și deținând în totalul persoanelor de 10 ani și peste o pondere de 7,1%. Și numărul persoanelor absolvente ale unei instituții de învățământ secundar a crescut în ultimul deceniu, ajungând la 13,1 milioane, având o pondere de peste două treimi în total (respectiv 67,2%).

Ca urmare a creșterii nivelului de instruire, respectiv a numărului absolvenților învățământului superior și secundar, a avut loc o reducere a celor ce au absolvit doar *școala primară*, ponderea lor în populația de 10 ani și peste scăzând la o cincime (20,1% în 2002 față de 25,0% în 1992).

Ultimul deceniu a consemnat și reducerea numerică și proporțională a persoanelor *fără școală absolvită* (la 5,6% în 2002), în cadrul cărora însă peste jumătate erau știutori de carte.

Consecință firească a creșterii nivelului general de instruire a populației a avut loc o reducere a numărului **neștiutorilor de carte**, cu aproape 90 mii persoane în ultimii 10 ani. Ca atare proporția populației analfabete a scăzut de la 3,1% în 1992 la 2,6% în 2002.

Structura populației după nivelul școlii absolvite s-a îmbunătățit în ultimul deceniu nu numai pe total, dar și pe sexe și medii de viață (urban și rural).

Pe forme de proprietate, în învățământul superior, 20,8% dintre studenți erau cuprinși în învățământul particular. În învățământul postliceal și de maiștri ponderea învățământului particular era de 33,8%. La celelalte niveluri de învățământ, sistemul de învățământ particular deținea ponderi mult mai mici.

**STRUCTURA
ETNICĂ,
LINGVISTICĂ ȘI
CONFESIONALĂ A
POPULAȚIEI**

Analizând compoziția etnică, lingvistică și confesională este sesizabilă, în ultimii 10 ani, o stabilitate relativă marcată, totuși, de unele neesențiale schimbări în structură. Această analiză este posibilă datorită faptului că recensământul din 1992 a fost primul după cel de-al doilea război mondial care a furnizat informații privind distribuția populației după religie.

Structura etnică a populației României relevă faptul că ponderea românilor, populația majoritară, a rămas aceeași ca și la recensământul din 1992, fiind de 89,5% din totalul populației.

Alături de cei 19,4 milioane de români, în țara noastră conviețuiau în anul 2002 aproape 2,3 milioane persoane aparținând minorităților etnice. În cadrul diferitelor etnii s-au înregistrat unele creșteri sau reduceri, după cum urmează: **maghiarii** (inclusiv secuii) au reprezentat **6,6%** din populația țării, în scădere cu 0,5 puncte procentuale față de recensământul din 1992; **rromii/țigani** - **2,5%** (în creștere cu 0,7 puncte procentuale); **ucrainenii** - ușor în scădere față de 1992, dar cu o pondere în totalul populației neschimbată - **0,3%**; numărul **germanilor** (inclusiv sașii și șvabii) **s-a redus la jumătate, ei deținând 0,3% din totalul populației**; **croații, grecii, turcii sau italienii** au înregistrat creșteri, în timp ce la toate celelalte etnii numărul de persoane a scăzut.

La recensământul din 2002, **91,0% din populația țării a declarat ca limbă maternă, limba română**, cu 337 mii persoane mai mult decât numărul celor care s-au declarat de etnie română.

Compararea numărului de vorbitori ai unei anumite limbi materne cu cel al persoanelor de etnie corespunzătoare scoate în evidență o serie de modificări față de 1992: numărul **vorbitorilor de limbă română** care revine la 1000 etnici români a crescut ușor, de la 1013 persoane la 1017 persoane; al celor **de limbă maghiară** a scăzut de la 1009 persoane la 1008; al celor **de limbă romanes** s-a majorat, concomitent cu creșterea numărului de etnici rromi/țigani, de la 415 persoane la 444; numărul **vorbitorilor de limbă germană** s-a redus de la 825 persoane la 751, iar cel al persoanelor care au declarat alte limbi materne, raportat la 1000 de persoane de etnia respectivă, a înregistrat o ușoară scădere în favoarea vorbitorilor de limbă română.

Distribuția populației după *religie* (confesiune religioasă) la recensământul din 2002 relevă aceeași preponderență a populației de religie *ortodoxă*, ca și la recensământul anterior. *Persoanele de religie ortodoxă dețineau în totalul populației o pondere de 86,8%*, similară cu cea din 1992. Urmează *romano-catolicii*, reprezentând *4,7%* din total, în scădere față de 1992; *reformații*, cu o pondere de *3,2%* (și ei în ușoară scădere) și *pentecostalii*, care au înregistrat o pondere de *1,5%* din total, în creștere față de 1992.

Comparativ cu recensământul anterior, persoanele care s-au declarat de religie/confesiune: baptistă, adventistă de ziua a șaptea, musulmană, creștină de rit vechi și evanghelică luterană sinodo – presbiteriană au înregistrat ușoare creșteri.

La actualul recensământ, numărul persoanelor care s-au declarat *atei sau fără religie*, însumând 21 mii persoane (0,1% din total), a scăzut, față de recensământul anterior, cu peste o treime.

MIGRAȚIA POPULAȚIEI

Deplasările în străinătate la lucru sau la studii au căpătat amploare în ultimul deceniu. Astfel, la data recensământului, un număr de 159 mii persoane cu domiciliul în România erau absente, fiind plecate în străinătate pentru o perioadă mai mare de un an.

De remarcat faptul că ponderea cea mai însemnată în rândul acestora o dețineau bărbații cu vârsta cuprinsă între 25 și 29 ani .

Pe de altă parte, s-au înregistrat *în cadrul gospodăriilor populației* 20,7 mii de *cetățeni străini care aveau o reședință de peste un an* pe teritoriul României, iar *în gospodăriile instituționale* 4,9 mii, cei mai mulți fiind moldoveni, turci, chinezi, italieni, greci, sirieni.

Distribuția populației stabile a României după domiciliul actual relevă că **95,7% aveau domiciliul în aceeași localitate cu reședința.**

Din populația stabilă cu domiciliul în România peste 30% și-a schimbat domiciliul cel puțin o dată în viață.

Raportând *localitatea de naștere la localitatea de recensare*, se observă că aproape o treime din populația stabilă s-a născut într-o altă localitate decât aceea în care a fost recenziată.

Se constată diferențe între migrația populației *masculine* și cea a populației *feminine*. Femeile prezentau o mobilitate teritorială mai mare decât a bărbaților: proporția femeilor care s-au născut în alte localități din țară decât cea în care au fost recenzate a fost de 35,3% din total , în timp ce la bărbați proporția respectivă era de 28,9%.

* *
*

Nutrim speranța că informațiile cuprinse în acest volum, precum și în următoarele patru, aflate în diferite faze de prelucrare și elaborare, vor satisface cerințele diferitelor categorii de utilizatori, precum și exigențele impuse de fundamentarea a noi măsuri cu caracter economic și social.

Devenite bun public, datele și informațiile obținute în urma recensământului, adunate cu trudă și dăruire, stau acum la dispoziția dumneavoastră.

Îmi face plăcere să cred că utilizatorii vor aprecia cum se cuvine contribuția tuturor structurilor și factorilor implicați, a specialiștilor și zecilor de mii de investigatori care au participat la pregătirea, organizarea și efectuarea recensământului, la prelucrarea datelor, asigurând reușita acestei lucrări de anvergură și de interes național.

Tuturor acestora le exprimăm mulțumirile noastre, pentru că fără acest efort general și de cert profesionalism, fără disponibilitatea și maniera responsabilă în care populația a răspuns la întrebările chestionarelor, nu s-ar fi putut asigura finalizarea cu succes a acestui recensământ – cu particularități distinctive și cu o importanță aparte – organizat într-o perioadă de referință, atât pentru procesul nostru de integrare în Uniunea Europeană, cât și pentru demersul viitor economic și social al României.

Clementina IVAN-UNGUREANU
PREȘEDINTELE INSTITUTULUI NAȚIONAL DE STATISTICĂ